

Sygn. akt I UK 243/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lutego 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania P. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.

z udziałem K. W. Spółki Akcyjnej w K. Oddziałowi K. W. K. "K.-S."

o zasiłek wyrównawczy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 18 lutego 2015 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G.

z dnia 21 listopada 2013 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 11 czerwca 2013 r. Sąd Rejonowy w G. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. z dnia 21 maja 2012 r. i przyznał P. M. prawo do zasiłku wyrównawczego.

W sprawie tej ustalono, że decyzją z dnia 17 marca 2011 r. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w G. stwierdził u wnioskodawcy chorobę zawodową: pylicę płuc - pylicę górników kopalń węgla. Z tego tytułu wnioskodawcy przyznano prawo do jednorazowego odszkodowania za 10 % uszczerbku na zdrowiu. W związku ze stwierdzoną chorobą zawodową i ustalonym uszczerbkiem na zdrowiu wnioskodawca został przeniesiony przez pracodawcę na inne stanowisko pracy, na którym przez okres kilku miesięcy otrzymywał dodatek wyrównawczy w związku ze zmniejszeniem wynagrodzenia.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji stwierdził, że do zasiłku wyrównawczego wynikającego z art. 6 i 7 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 167, poz. 1322 ze zm., dalej jako ustawa wypadkowa) znajdują zastosowanie przepisy art. 23-26 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 159 ze zm., dalej jako ustawa zasiłkowa), z uwzględnieniem jednak szeregu odmienności zasiłku gwarantowanego w ramach tzw. ustawy wypadkowej. Ustawa zasiłkowa wskazuje bowiem na inne przesłanki nabycia prawa do zasiłku wyrównawczego niż ustawa wypadkowa. Zgodnie z ustawą zasiłkową, prawo do tego zasiłku przysługuje ubezpieczonemu będącemu pracownikiem ze zmniejszoną sprawnością do pracy, wykonującemu pracę w zakładowym lub międzyzakładowym ośrodku rehabilitacji zawodowej, lub u pracodawcy na wyodrębnionym stanowisku pracy, dostosowanym do potrzeb adaptacji lub przyuczenia do określonej pracy, i to pod warunkiem, że jego miesięczne wynagrodzenie osiągnięte podczas rehabilitacji jest niższe od przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ustalonego w myśl art. 36-42 tej ustawy. Z kolei ustawa wypadkowa wymaga jedynie, aby doszło do obniżenia wynagrodzenia pracownika wskutek stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, milczy natomiast na temat pozostałych przesłanek z art. 23 ustawy

zasiłkowej, w tym zwłaszcza nie precyzuje wymagań dotyczących miejsca zatrudnienia takiego pracownika. Należy zatem uznać, że przepisy ustawy zasiłkowej można w odniesieniu do zasiłku wyrównawczego zastosować nie tylko odpowiednio, tj. uwzględniając specyfikę ubezpieczenia wypadkowego i kwalifikowany rodzaj ryzyka, którego wystąpienie warunkuje prawo do określonych świadczeń, ale także w ograniczonym zakresie - a mianowicie odnośnie do ustalania prawa do zasiłku wyrównawczego (w sensie procedury i kompetentnego podmiotu), podstawy jego wymiaru, wysokości oraz zasad wypłaty. Oznacza to, że nie jest konieczne spełnienie przesłanek z art. 23 ustawy zasiłkowej, wystarczy bowiem stwierdzenie, że ubezpieczony jest pracownikiem, skutkiem wypadku przy pracy lub choroby zawodowej jest wystąpienie stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, a efektem tego uszczerbku obniżenie wynagrodzenia ubezpieczonego.

Wyrokiem z dnia 21 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił apelację organu rentowego od powyższego wyroku, dzieląc ustalenia i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Sąd odwoławczy podniósł, że zgodnie z art. 7 ustawy wypadkowej, przy ustalaniu prawa do świadczeń wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 1-3, podstawy wymiaru i ich wysokości, a także przy ich wypłacie, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy zasiłkowej, z uwzględnieniem przepisów ustawy wypadkowej. W ocenie tego Sądu, „odpowiednio” oznacza z modyfikacjami wynikającymi z ustawy wypadkowej i jej celu. Rozumienie zwrotu „odpowiednio” jako „wprost” doprowadziłoby do zrównania przesłanek do przyznania prawa do zasiłku wyrównawczego z ustawy wypadkowej i zasiłkowej. Przesłanki do zasiłku wyrównawczego z ustawy wypadkowej zostały określone w jej art. 6 ust. 1 pkt 3 i ograniczone do doznania przez ubezpieczonego będącego pracownikiem stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu oraz obniżenia wynagrodzenia w następstwie tego uszczerbku. Gdyby zamiarem ustawodawcy było zastosowanie art. 23 ust. 1 ustawy zasiłkowej „wprost” nie zawarłby wskazania, że przepisy tej ustawy należy stosować „odpowiednio”. Wykładnia językowa prowadzi do wniosku, że przepisy ustawy zasiłkowej znajdują zastosowanie z pewnymi modyfikacjami. Wskazuje na to również cel ustawy, którym w przypadku ustawy wypadkowej jest

wynagrodzenie szkody spowodowanej wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową. Z tego względu ustawa ta zawiera uregulowania szczególne w stosunku do ustawy zasiłkowej.

W rezultacie, zdaniem Sądu drugiej instancji, wykładnia językowa, celowościowa i systemowa prowadzą do takiej interpretacji art. 6 ust. 1 pkt 3 i art. 7 ustawy wypadkowej w związku z art. 23 ust. 1 ustawy zasiłkowej, jakiej dokonał Sąd pierwszej instancji. Nie zmienia tego uzasadnienie projektu ustawy wypadkowej (Sejm RP IV kadencji, nr druku 585), gdyż przy interpretacji przepisu istotna jest jego treść, cel ustawy, w której przepis się znajduje oraz usytuowanie normy w systemie prawa. Zastosowanie tych metod wykładni nie uzasadnia przyjęcia, że warunkiem koniecznym do przyznania zasiłku wyrównawczego jest poddanie się rehabilitacji zawodowej przez ubezpieczonego, który uległ wypadkowi przy pracy lub u którego stwierdzono chorobę zawodową.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj.: 1) art. 7 ustawy wypadkowej, przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż odpowiednie zastosowanie przepisów o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia chorobowego przy ustaleniu prawa do zasiłku wyrównawczego z ubezpieczenia wypadkowego polega na pominięciu art. 23 ust. 1 ustawy zasiłkowej; 2) art. 23 ust. 1 ustawy zasiłkowej w związku z art. 7 ustawy wypadkowej polegające na przyjęciu, że ustawa ta w sposób wyczerpujący określa przesłanki nabycia prawa do zasiłku wyrównawczego, co oznacza, że art. 23 ust. 1 ustawy zasiłkowej nie znajduje zastosowania przy ustalaniu prawa do zasiłku wyrównawczego z ubezpieczenia wypadkowego.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona.

Przepis art. 6 ust. 1 ustawy wypadkowej wymienia świadczenia przysługujące z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, zaliczając do nich, między innymi, zasiłek chorobowy - dla ubezpieczonego, którego niezdolność

do pracy spowodowana została wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową (pkt 1), świadczenie rehabilitacyjne - dla ubezpieczonego, który po wyczerpaniu zasiłku chorobowego jest nadal niezdolny do pracy, a dalsze leczenie lub rehabilitacja lecznicza rokują odzyskanie zdolności do pracy (pkt 2) oraz zasiłek wyrównawczy - dla ubezpieczonego będącego pracownikiem, którego wynagrodzenie uległo obniżeniu wskutek stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu (pkt 3). W myśl art. 7 tej ustawy, przy ustalaniu prawa do świadczeń wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 1-3, podstawy wymiaru i ich wysokości, a także przy ich wypłacie, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia chorobowego, z uwzględnieniem przepisów ustawy wypadkowej. W odniesieniu do zasiłku wyrównawczego w zakresie mającym znaczenie dla sprawy, przepisem, do którego odpowiedniego stosowania odsyła ustawa wypadkowa, jest art. 23 ustawy zasiłkowej. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu, zasiłek wyrównawczy przysługuje ubezpieczonemu będącemu pracownikiem ze zmniejszoną sprawnością do pracy, wykonującemu pracę: 1) w zakładowym lub międzyzakładowym ośrodku rehabilitacji zawodowej, 2) u pracodawcy na wyodrębnionym stanowisku pracy, dostosowanym do potrzeb adaptacji lub przyuczenia do określonej pracy, jeżeli jego miesięczne wynagrodzenie osiągnane podczas rehabilitacji jest niższe od przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ustalonego w myśl art. 36-42 tej ustawy. W myśl art. 23 ust. 3, przedmiotowe świadczenie przysługuje przez okres rehabilitacji zawodowej w warunkach, o których mowa w ust. 1. Stosownie do art. 23 ust. 4, prawo do zasiłku wyrównawczego ustaje: 1) z dniem zakończenia rehabilitacji zawodowej i przesunięcia do innej pracy, nie później jednak niż po 24 miesiącach od dnia, w którym ubezpieczony będący pracownikiem podjął rehabilitację, 2) jeżeli z uwagi na stan zdrowia ubezpieczonego będącego pracownikiem rehabilitacja zawodowa stała się niecelowa. O potrzebie przeprowadzenia rehabilitacji zawodowej oraz o ustaniu jej celowości orzeka lekarz orzecznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (art. 23 ust. 2 i 5).

Z zestawienia art. 6 ust. 1 pkt 3 ustawy wypadkowej oraz art. 23 ustawy zasiłkowej Sąd drugiej instancji wyprowadził wniosek, że pierwszy z wymienionych przepisów samodzielnie określa warunki nabycia prawa do zasiłku

wyrównawczego, ograniczając je do obniżenia wynagrodzenia pracownika wskutek stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu spowodowanego wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową. W rezultacie, w ocenie tego Sądu, odpowiednie stosowanie art. 23 ustawy zasiłkowej w związku z art. 7 ustawy wypadkowej oznacza, że prawo do przedmiotowego świadczenia nie jest uzależnione od potrzeby przeprowadzenia rehabilitacji zawodowej w warunkach określonych w art. 23 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Wykładnia ta nie jest trafna.

W judykaturze i doktrynie wskazuje się, że „o odpowiednim stosowaniu” przepisu (przepisów) mówimy wówczas, gdy sama norma prawna nakazuje zastosować przepis prawny lub przepisy prawne należące do innej instytucji prawnej. Użycie w tym kontekście formuły, która mówi o odpowiednim stosowaniu przepisu, nakazuje interpretatorowi uwzględnienie ewentualnych różnic między instytucjami, do których należy przepis odsyłający i przepis odesłania. Odpowiednie stosowanie przepisów oznacza zatem możliwość ich modyfikowania ze względu na szczególne właściwości danego stosunku prawnego (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2014 r., I PZP 2/14, LEX nr 1532593). Nakaz odpowiedniego stosowania przepisów służy podkreśleniu, z jednej strony - odrębności instytucji zawierającej odesłanie i instytucji, do której ona odsyła, a z drugiej - ich podobieństw jurydycznych. Dyrektywa odpowiedniego stosowania przepisów oznacza zatem, że niektóre przepisy z odesłania stosowane są bez żadnych zmian, niektóre - z modyfikacjami uwzględniającymi założenia ustawy zlecającej ich stosowanie odpowiednio, a niektóre w ogóle nie mogą być stosowane ze względu na treść swoich postanowień powodującą ich bezprzedmiotowość lub sprzeczność z przepisami ustanowionymi dla instytucji, do której mają być stosowane.

Rację ma skarżący, że art. 6 ust. 1 ustawy wypadkowej zawiera jedynie katalog świadczeń przysługujących z tytułu wypadku przy pracy i choroby zawodowej oraz określa krąg podmiotów uprawnionych do tych świadczeń. W przypadku zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego oraz zasiłku wyrównawczego, ustawa ta - w zakresie ustalania do nich prawa, podstawy wymiaru i wysokości oraz wypłaty - odsyła w art. 7 do odpowiedniego stosowania przepisów ustawy zasiłkowej (regulującej takie same świadczenia przysługujące z

ubezpieczenia chorobowego) z zastrzeżeniem, że w wymienionym zakresie należy uwzględniać różnice wynikające z przepisów ustawy wypadkowej. Odesłanie to oznacza, że przy ustalaniu prawa do każdego z przysługujących z ubezpieczenia wypadkowego świadczeń wymienionych w art. 7 tej ustawy, należy stosować przepisy ustawy zasiłkowej w zakresie regulującym ustalanie prawa do odpowiadających im świadczeń z ubezpieczenia chorobowego, z modyfikacjami wynikającymi z przepisów ustawy wypadkowej. Błędne jest założenie Sądu drugiej instancji, jakoby art. 6 ust. 1 pkt 3 ustawy wypadkowej ustanawiał własne przesłanki nabycia prawa do zasiłku wyrównawczego, z pominięciem przewidzianego w art. 23 ust. 1 ustawy zasiłkowej warunku poddania się rehabilitacji zawodowej. Uznanie w art. 6 ust. 1 pkt 3 ustawy wypadkowej za osobę uprawnioną pracownika, którego wynagrodzenie uległo obniżeniu wskutek stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, oznacza tylko tyle, że zasiłek wyrównawczy przysługuje z ubezpieczenia wypadkowego (art. 55 ust. 1 pkt 4 ustawy z art. 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych - jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm. w związku z art. 2 pkt 12 ustawy wypadkowej) wówczas, gdy obniżenie wynagrodzenia w warunkach określonych w art. 23 ust. 1 ustawy zasiłkowej jest skutkiem zmniejszenia sprawności do pracy spowodowanego stałym lub długotrwałym uszczerbkiem na zdrowiu w rozumieniu art. 11 ustawy wypadkowej, a więc doznany przez pracownika wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Jeżeli takiej zależności brak, wówczas obniżenie wynagrodzenia w warunkach określonych w art. 23 ust. 1 ustawy zasiłkowej uprawnia do zasiłku wyrównawczego z ubezpieczenia chorobowego (art. 55 ust. 1 pkt 3 ustawy systemowej w związku z art. 1 ust. 1 ustawy zasiłkowej).

Takiemu rozumieniu art. 23 ust. 1 ustawy zasiłkowej w związku z art. 7 ustawy wypadkowej nie sprzeciwia się wykładnia systemowa i funkcjonalna. Po pierwsze - ustawa wypadkowa w rozdziale 2 zatytułowanym „Rodzaje świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, warunki nabywania prawa do świadczeń, zasady i tryb ich przyznawania, ustalania ich wysokości oraz zasady ich wypłaty”, w pierwszej kolejności wymienia świadczenia przysługujące z tytułu ziszczenia się objętego nią ryzyka ubezpieczeniowego i określa uprawnione do nich osoby (art. 6), a następnie, po uprzednim odesłaniu do odpowiedniego stosowania

przepisów ustaw regulujących prawo do świadczeń przysługujących z innych ubezpieczeń (art. 7 - ubezpieczenie chorobowe i art. 17 ust. 1 - powszechne ubezpieczenie emerytalne i rentowe), przepisy te modyfikuje w zakresie, między innymi, ustalania prawa do świadczeń tego samego rodzaju z ubezpieczenia wypadkowego. W ustawie wypadkowej brak jest jednak własnej, odrębnej regulacji odnoszącej się do warunków nabycia prawa do zasiłku wyrównawczego z ubezpieczenia wypadkowego (w przeciwieństwie do przysługujących z tego ubezpieczenia zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego), poza ogólną regułą wynikającą z art. 21 ust. 1 i 2, niemającą zastosowania w sprawie o świadczenie z tytułu choroby zawodowej. Po drugie - trafnie podnosi skarżący, że zasiłek wyrównawczy, wyrównując stratę w wynagrodzeniu pracownika poniesioną z powodu zmniejszenia się jego sprawności do pracy, w swoim założeniu stanowi „bodziec do poddania się rehabilitacji zawodowej”. Inaczej mówiąc, funkcją tego świadczenia jest ułatwienie zachowania aktywności zawodowej pracownikowi, którego sprawność do pracy uległa ograniczeniu. Przesłanką prawa do zasiłku wyrównawczego nie jest przecież samo w sobie obniżenie wynagrodzenia pracownika, ale obniżenie tego wynagrodzenia w związku z poddaniem się rehabilitacji zawodowej, której celem jest przystosowanie pracownika do sytuacji związanej z mniejszą sprawnością do wykonywania dotychczasowej pracy lub przesunięcie go do innej pracy. Z tego względu zasiłek wyrównawczy przysługuje maksymalnie przez okres 24 miesięcy od dnia podjęcia rehabilitacji zawodowej przez pracownika, a więc czas uznany przez ustawodawcę za wystarczający do przystosowania się pracownika do nowej sytuacji związanej z ograniczeniami w wykonywaniu dotychczasowej pracy lub przyuczenia go do innej pracy. Trudno dopatrzeć się przekonujących argumentów dla uzasadnienia poglądu, że ta funkcja zasiłku wyrównawczego uzależniona jest od przyczyny zmniejszenia się sprawności do pracy i nie obejmuje sytuacji, w której zostało ono spowodowane uszczerbkiem na zdrowiu doznany w wyniku wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Odmowa przypisania omawianej funkcji zasiłkowi wyrównawczemu przysługującemu z ubezpieczenia wypadkowego doprowadziła Sąd drugiej instancji do wniosku nie tylko sprzecznego z uzasadnieniem projektu ustawy wypadkowej (Sejm RP IV kadencji, druk nr 586), na które powołuje się skarżący, ale przede

wszystkim do nadania temu świadczeniu stałego charakteru. Uniezależnienie bowiem nabycia prawa do przedmiotowego zasiłku od warunku poddania się rehabilitacji zawodowej powoduje, że przysługiwałby on przez cały czas uzyskiwania przez pracownika obniżonego wynagrodzenia z przyczyny określonej w art. 6 ust. 1 pkt 3 ustawy wypadkowej, a więc w istocie bezterminowo. Taki rezultat wykładni nie znajduje żadnego potwierdzenia w przepisach ustawy wypadkowej oraz nie daje się pogodzić z art. 23 ust. 3 i 4 ustawy zasiłkowej.

Z powyższych względów należało orzec jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i odpowiednio stosowanego art. 108 § 2 k.p.c.